

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

נלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

י"ט שבט התש"פ
שנה ז'

פרשת יתרו

גיליון 324

זמני השבת

- 4:57 הדלקת הנרות:
- 5:12 מנחה וקבלת שבת:
- 4:12 שקיעת החמה:
- 6:04 עלות השחר:
- 7:16 נץ החמה:
- 8:00 שיעור דף היומי א':
- 9:09 - 9:45 סופ"ז ק"ש:
- 9:00 שחרית:
- 12:15 חצות:
- 5:00 מנחה וסעודה ג':
- 6:06 מוצש"ק להגאונים:
- 6:28 מוצש"ק לר"ת:
- 7:10 אבות ובנים:
- 8:10 שיעור דף היומי ב':

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד'ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehilasdivreichaim@gmail.com

נדבת

חפסת גליון ופצתו

לעי"נ

האשה החשובה

והכבודה מרת יהודית

חנה מקסוול ע"ה בת

הר"ר שלמה וויט זצ"ל

נלב"ע כ"ז ניסן התשנ"ב

לא תגנוב

הריפותו ושנינותו של רבי יצחק מאיר מגור, בעל 'חידושי הרי"ם', ניכרה בו כבר בהיותו ילד. למדני העיר אהבו להתפלפל עמו בדברי תורה ונהנו מהברקותיו. פעם אחת שאלו אחד הלמדנים: "בפרשת מתן התורה נאמר 'וכל העם רואים את הקולות'. לשם מה היו צריכים לראות את הקולות, וכי אילו שמעו בלבד את דברי ה' לא היו חודדים לליבם?". נענה הילד מיד: "אילו לא היו בני ישראל רואים את הקולות, היה מקום להתחכם ולטעון שבעצם לא נאמר 'לא תגנוב' אלא 'לו תגנוב', שכביכול מותר לגנוב לשם שמים. לכן ראו את הקולות, והכול ראו שנאמר 'לא תגנוב', וממילא אין עוד מקום לתירוצים ולאמתלאות..."

מה עושה אדם שבטעות קבל מהפקיד בבנק שטר של 50 נוסף על מה שהיה אמור לקבל? מובן מאליו כי עליו להחזירו, אך לא מעטים יאמרו: הרי הבנק גובה מאתנו עמלות ללא שום צידוק וכו'. יש לנו פעם אפשרות 'להחזיר לו ולנצל אותו' - מן נקמה מתוקה, וזו הרי גניבה ממש, אבל כאמור נשמעים גם קולות כאלו. בשונה מכל זה קובעת התורה בברורות - כל גניבה תחת כל שם שהוא אסורה. בלי שום התחכמות. התורה מרחיבה את המושג גניבה לנושאים נוספים, כגון: גניבת דעת וכו'. לא רק גניבה שמטרתה לקחת רכוש השני לצמיתות ולהחסיר ממנו את שלו, אלא אף 'מתיהה' בעלמא - לקחת רכוש הזולת מתוך מטרה למתוח אותו ולהחזיר לו לאחר זמן גם היא אסורה. במשך אותו זמן שאתה אווזו בחפץ ומונע אותו מבעליו - זוהי גניבה! כלשון התלמוד: "לא תגנוב על מנת למקט" - לצער הברך. גם לא כמשחק ותרגיל של אנשים מבוגרים לצעירים.

בבית משפטו של שלמה המלך הופיעו שלושה אנשים. ניכר היה על פניהם שהם נסערים והם הטיחו האשמות זה בזה. "אדוני המלך" פתח האחד ואמר: "אנו שלושה שותפים שיצאנו לעשות עסקים, ולקחנו בידנו סכום כסף גדול". ואז השני הוסיף: "כשהתקרבה השבת, חפרנו בור שם הטמנו את הכסף מתוך כוונה לקחת אותו מיד בצאת השבת". וכשבאנו אחרי השבת" התפרץ השלישי, "הכסף נעלם! אף אחד חוץ מאיתנו לא ידע על צרור הכסף והבור שחפרנו! אחד מאיתנו הוא הגנב!"

שלמה המלך האזין בקשב רב לסיפורם, והם ניסו ללחוץ על שלמה המלך: "אנו מבקשים ממך, אדוני המלך, שכל אחד מאיתנו יישבע שהוא לא גזל את הכסף, וכך נדע מיהו הגולן". אבל שלמה המלך לא מיהר לעשות זאת. הוא ידע שבדיוק כמו שאחד מהם לא חשש לגנוב את הכסף, הוא בטח לא יהסס גם להישבע לשקר. הוא חיפש עצה מיוחדת, רעיון חכם באמצעותו הוא יוכל ללכוד את הגנב. לאחר מחשבה הוא ביקש מהם לשוב למחרת.

למחרת, כשלושת הסוחרים הופיעו שוב בבית המשפט, פנה אליהם המלך ואמר: "אני רואה שאתם אנשים חכמים, אז לפני שאעסוק במשפטכם אני רוצה להתייעץ עמכם בשאלה". המחמאה של שלמה קסמה להם מאוד והם היו סקרנים לדעת מה תהיה השאלה. ואז החל המלך לספר את סיפורו בתיבול רב: "היו פעם ילד וילדה שגדלו יחד, ונשבעו זה לזו שכשהם יגדלו הם יתחתנו. עברו שנים, הילדה גדלה והתחתנה עם אדם אחר. בלילה הראשון של החתונה, אחרי החופה, היא נזכרה שבועתה וסיפרה לבעלה על כך. כששמע זאת הבעל הוא אמר לה: 'לא נוכל להיות כבעל ואישה עד שלא נגל לאותו אדם ונבקש ממנו להתיר את השבועה שנשבעתם זה לזו!'. הלכו הבעל והאישה וסכום כסף רב בידם ופגשו את אותו ילד שכמוכן הפך אף הוא למבוגר. הם הציעו לו סכום כסף גדול כדי שהוא יואיל לבטל את השבועה. אבל הבחור טוב ליבו ויתר על הכסף, אהל להם מזל טוב ופטר אותם לשלום".

"בדרך חזרה", המשיך שלמה המלך בסיפורו, "הבעל והאישה הסריים והמאושרים פגשו שודד שלקח מהם את כספם. 'בבקשה תחזיר לנו את הכסף!' אמרה לו האישה. היא סיפרה לו על השבועה, על נכונותו של הבעל להפסיק לחיות ביחד עד שהם יתירו אותה, ועל הבחור טוב הלב שוויתר על הכסף. הדברים נגעו לליבו של השודד והוא החזיר להם את הכסף". שלמה המלך סיים את הסיפור ונעץ את מבטו בשלושת השותפים שהיו קצת מבובלים ולא הבינו לאן כל זה מוביל, אך מייד התאוששו כששמעו את השאלה מפני המלך: "השאלה שלי היא: מי מכל הדמויות המעורבות בסיפור ראוי להערכה? מי מהם עשה את המעשה האצילי ביותר?"

אמר אחד השותפים: "האישה ראויה לכבוד ולהערכה שכן היא שמרה על הבטחתה ועל השבועה שנשבעה בתור ילדה". אמר השותף השני: "דווקא הבעל ראוי להערכה. למרות אהבתו החזקה לאישה, מיד אחרי החופה הוא עזב את הכול כדי לבקש אישור מאותו בחור, ורק לאחר מכן הוא שב לחיות עמה". אמר השותף השלישי: "אכן, שניהם ראויים להערכה. אבל איזה טיפוש היה הבחור! הציעו לו סכום גדול של כסף, למה הוא לא לקח אותו?"

שלמה המלך הציין: "אתה הגנב!" הוא הרעים בקולו על השותף השלישי. "אם כך אתה מדבר על הבחור למרות שכלל לא היית מעורב בסיפור, הדבר מראה שיש לך תאוה להשיג כסף אפילו אם הוא לא שייך לך. אני בטוח שאתה הוא זה שגנבת את הכסף משני השותפים האחרים". השותף השלישי אכן הודה במעשה, ושני השותפים האחרים שבו לביתם מרוצים ונפעמים מחכמתו של החכם מכל אדם.

סיפר ה"שפת אמת": "כשבאתי בפעם הראשונה אל ביתו של רבי מנחם מנדל מקוצק זצ"ל ראיתי שכל צורכי הבית מתנהלים בלי סדר ובלי השגחה. בשל כך נגנבו כמה פעמים חפצים מן הבית. שמעתי את המשרת, פייבל, שצעק על הרבנית ואמר: 'ומדוע שלא יגנבו? הלווא הכול כאן פרוץ ומופקר ללא כל השגחה!' לפתע נשמע קולו של ר' מנדל מקוצק, שצעק בקול גדול ואמר: 'פייבל! הרי כתוב בתורה "לא תגנוב"! כששמעתי את הרבי אומר כך, מיד היה נדמה בעיניי כי אין שום אפשרות שאדם יגנוב דבר מחברו, שהרי כבר נאמר בתורה "לא תגנוב"'.
שמעו סיפור אמת לאמיתיה שקרה לפני שלושה עשר שנים בסינגפור. שופט בית המשפט בסינגפור שהיה גוי גזר על אדם שהורשע בגניבת עותק של תנ"ך ארבעה חודשי מאסר. הגנב הצעיר בן ה-26, שגנב את התנ"ך מחנות ספרים, טען להגנתו כי בסך הכל רצה להחליף את התנ"ך הישן הבלוי שברשותו. השופט אמר לנאשם, לו רישום פלילי עשיר בגניבות, כי החליט להעניק לו במתנה את התנ"ך. הוא ביקש מהגנב המופתע לפתוח אותה. כשהסיר את העטיפה הוא גילה עותק חדש של תנ"ך. השופט ביקש מהגנב לפתוח את החומש בעמוד כלשהו כדי למצוא את הדיבר "לא תגנוב", ואמר לו: "בזמן שאתה יושב בכלא קרא בו הרבה ותדאג לא להגיע לכאן שוב".

וישמע יתרו כהן מדין:

כל כך קשה וכו', ואח"כ נתן העצה של ואתה תחזה, כי לבוא בטענת וביקורת הוא דבר קל מאוד, וכן דרך אנשים לעשות "קריטיק" על כל דבר שאינו לפי שביעת רצון שלהם, אבל ליתן עיצות ולסייע זה אינם עושים, אבל העיקר הוא לעזור וליתן עצה טובה ממילא הפרשה של וישמע יתרו בו נמצא הטענות של משה לא מקרי הוספת פרשה בתורה, אבל ואתה תחזה כשהתחיל ליתן עצה הוגנת זה נקרא הוספת פרשת בתורה, כי התורה הוא עצת ה' כולו הדרכה לאורח חיים כמו שאומרים בתפילה ותלמודם חוקי חיים, ולזה נקרא ואתה תחזה הוספת פרשה בתורה.

וישמע יתרו:

פרש"י מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, ונראה דהנהגה אנו מברכין בכל יום הבוחר בעמו ישראל באהבה וכן ברכת התורה אשר בחר בנו מכל העמים, ולכאורה קשה שהלא הקב"ה לא בחר לנו אלא כמו שאיתא בחז"ל שהקב"ה חזר על כל האומות והיה מוכן ליתן התורה להם ולא רצו לקבל את התורה, א"כ איזה בחירה זה, ועוד קשה הלא רציחה וניאוף בכלל שבע מצוות בני נח ומה הציע להם, ועוד וכי זה הצעה להם להגיד להם הדברים הקשים היה להציע להם כיבוד אב לעשו או תפלה לישמעאל, אמנם ביע"ד דרוש ח' איתא שהברכה קאי על בחירת אברהם אבינו בברית בין הבתרים ויצא אותו החוצה, והכונה שכ"א יכול לשנות הטבע שלו על ידי כח התורה, וגם האומות היו יכולים ליכנס תחת בריתו של אברהם אבינו, אלא שלא רצו העבודה והיגיעה, אבל יתרו היה מוכן לזה, כי שמע ענין קריעת ים סוף לתנאו הראשון וכן כאשר ירים משה עי' כריתות י"ג: דקאי על התורה שניתן ליד משה.

שם האזרחי גרשום כי אמר גר הייתי בארץ מצרים ונכרתי ושמע יתרו כהן מדין:

מקשים העולם למה אמר ויצילני מחרב פרעה על השני הלא זה היה קודם גר הייתי בארץ כריה, ושמעתי מהרס"ט מסאסוב שליט"א שאמר עפי"ד הגס"ק מהר"א מצעלזא ז"ל כשהגיע לא"י בימי השואה ורצו לעשות יו"ט ויום הודאה בשביל הצלתו, אמר איך אני יכול לשמוח בשמחתי הפרטי בשעה שהכלל ישראל עדיין נתונים בצרה ובשביה ר"ל, וכן אמר משה רבינו בשעה שניצל מחרב פרעה שלא היה יכול לשמוח בשעה שכלל ישראל היו אז עדיין במצרים, לכן קרא הבן הראשון בשם גרשום ע"ש כי גר הייתי בארץ נכריה ורק אחרי כן כשיצאו בני ישראל ממצרים אז שמח בשמחתו שגם הוא ניצל מחרב פרעה, לכן קרא את שם השני אליעזר ולא הראשון.

אני חותנך יתרו בא אליך:

איתא בספר זכרות המים לפי"ד המקובלים שמשם היה בו נשמת הבל ויתרו נשמת קין, ולכן אמר יתרו למשה אני חותנך יתרו ר"ת אחי שתיקנו השנאה שבין קין להבל, וצפיקי ל"י"א איתא שהריגת הבל היתה בליל ט"ו ניסן ולכן התיקון היה ע"י ויספר משה לחותנו ענין יציאת מצרים ודו"ק.

ויבא יתרו אל משה אל המדבר אשר הוא חוונה שם הר האזי:

לכאורה הו"ל ויבא יתרו אל המדבר ואח"כ אל משה, כי מקודם היה בא למדבר שהיא המקום ששם נמצאו בני, ואח"כ הגיע אל משה שהיה נמצא בתוך המדבר, ואמרו חז"ל שבאמת היה קשה מאוד לא' הנוסע במדבר למצוא את משה הלא המדבר היה גדול ונורא כמשי"כ בפרש עקב, ואיך הגיע יתרו ממדין ונכנס למדבר זו ולמצוא את משה, אלא שנעשה לו נס וכיון שהתחיל לנסוע ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ומצא את משה מיד, ולכן כי אל משה קודם אל המדבר, ומזה אנו למדין שהאדם צריך לעשות ההשתדלות, ואח"כ יש לו סיעתא דשמיא למצוא את המקום שהוא רוצה.

שם האזרחי גרשום כי אמר גר הייתי בארץ מצרים ונכרתי ושמע יתרו כהן מדין:

יש לבאר מדוע מתייחס את יתרו לכהונתו במדין, וי"ל עפי"ד הגמרא ביבמות שלא קיבלו גרים בימי דוד ובימי שלמה, כשהיה לישראל כל טוב, והא דנשא שלמה את בת פרעה, כיון שהיתה בת מלכים, ואעפ"כ באת להתגייר סימן הוא שכונתה לשם שמים, אבל בשאר גרים יש לחוש שבאים רק משום ממון, וכן בימי משה לא רצו גרים כי היה להם צרות עם הערב רב שבאו ממצרים, והבינו שגרים חדשים באים רק משום שיש להם לישראל הרבה נסים וכל טוב, וא"כ מדוע קיבלו את יתרו כגר כי שמא היתה כונתו שלא לשמה, לכן בא הפסוק לומר שהיה כהן מדין ושם לא היה חסר לו כלום, וכיון שכן כשבא להתגייר סימן הוא שעשה כן לשם שמים, ומשום כך קיבלו את יתרו כגר צדק. ובזה יובן משי"כ להלן וישאלו איש לרעהו לשלום, ויש להבין למה הוצרך הפסוק לכתוב שמשם שאל בשלום יתרו הלא זה דבר הרגיל, ולדברינו יובן דרש"י בפרשת שמות כ' שבני מדין רדפו את יתרו, וא"כ היה יכול להיות שיתרו בא להתגייר מחמת שסבל צרות מהם וממילא אין הגירות לש"ש, לכן התחכם משה לשאול "לשלום" דהיינו אם יש לו עכשיו שלום במדין ואעפ"כ בא להתגייר זה סימן שכונתו לש"ש.

כרש"י כתב מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, מקשו העולם הלא בתורה כ' ששמע אודות יציאת מצרים ולמה כ' רש"י קרי"ס ועמלק שלא הוזכר כלל בפסוק, ולמה דוקא שני דברים אלו הלא היה הרבה נסים כמו המן ועוד, אלא רש"י מפרש למה בא והטריח עצמו בטיילסול הדרך הלא היה יכול להתגייר ולהישאר במדין, לזה בא התשובה כיון שראה לאחר קרי"ס נסים גלויים ומיד אח"כ כ' ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים ואמרו חז"ל שרפו ידיהם מד"ת, ה"ז סימן שבלי יגיעה א"א להתקיים ולא סמכינן אנס, רק היה צריך להיות "משעבדין את לבם לאביהן שבשמים", לכן הטריח עצמו לבא.

כתבם סופר איתא "יתרו כהן מדין חותן משה" ר"ת מי חכם, כי היה חכם וישמר את הדברים אשר שמע ורצה להתבונן בחדו השי"ת לכן בא אל המדבר, וזה להיפוך מי ה' אשר אשמע בקולו, עוד איתא אלקים אותיות מי אלה, מי חכם וישמר אלה שיודע שמי ואלה, דהיינו הנסתר והנגלה של הקב"ה הכל אחד.

ובשם הר"י ישראל סלנטר ז"ל שמעתי כי במלחמת עמלק ובקרי"ס היה גם משה בכלל הגזירה ולכן במידת הדין היה צריך להיות הנס, ואף שבני ישראל היו בצרה אבל משה מגיע לו הצלה, משא"כ ביציאת מצרים שבני לוי לא היו בכלל השיעבוד, ממילא לא היה משה בכלל הגזירה, ולפיכך בתחילה כתב רש"י וישמע יתרו עמלק וקרי"ס וע"ז כתיב אלקים שהוא מידת הדין, ושם היה למשה ולישראל, אבל כי הוציא ה' [מידת הרחמים] את ישראל [בלבד בלי משה], וזה רק מידת הרחמים.

את כל אשר עשה "אלקים" למשה וכו':

וקשה למה כתב כאן השם של מידת הדין הלא כאן מביא החסדים שעשה הקב"ה לישראל והיה לו לומר שם הויה שהוא מידת הרחמים, אלא במדרש מבואר שמשום שסירב משה ללכת לפרעה כשביקש אותו הקב"ה [בפרשת שמות] ניטלה ממנו הכהונה וניתן לאהרן, וצילקוט שמעוני כתב על הפסוק אחר שילוחיה שמשה נתן גט לציפורה בשעה שהלך מאתה למצרים וחזר ולקחה כאן, ואם היה משה כהן אזי היה לו איסור של מחזיר גרושתו, אבל כיון שניטלה ממנו הכהונה שפיר היה יכול ליקח ציפורה בחזרה, נמצא דאותו עונש ומידת הדין שניטל ממנו הכהונה, היה בו טובה שהיה יכול להחזיר גרושתו, וזה ביאור וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה דהיינו המידת הדין והעונש שפגע במשה רבינו שאינו כהן, וממילא יכול להחזיר גרושתו, ולפיכך ויקח אתו את צפורה כי ידע שמשה יקח אותה בחזרה.

כרש"י כתב שא' משמות של יתרו היה יתרו על שם שיתרו פרשה אחת שבתורה "ואתה תחזה", וקשה הלא הפרשה מתחיל מוישמע יתרו, אלא עיקר הפרשה של יתרו הוא שטען למה משה עובד

ללמדך שצריכים להחשיב כל בן כאילו הוא הבן יחיד, כמו ששמעתי שהג"ר אליעזר יודל פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר שבא אצלו משהוא לשאול על התלמיד הכי חשוב והראה לו ואמר לו שזה הבן יחיד שלי וכן על שני ושאל אותו האיך יש לך שני בני יחיד והשיב לו כ"א כבן יחיד אצלי.

ויהי יתרו על כל הטובה וגו':

ופרש"י יחד לשון שמחה ועוד פי' שנעשה בשרו חדוין חדוין שהיה לו קצת עגמת נפש, ובאמת יש כאן שני פירושים סותרים ז"א, ו' צספר ישועות מלכו דיש כמה לשונות של שמחה כמו ששון גילה רינה דיצה והלשון חדוה מורה על מי שמרגיש עצבות ומהפכו לשמחה כמש"כ בנביא [נחמי' ח' י'] אל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, א"כ הכונה כאן שבאמת היה יתרו צריך להרגיש עצבון אבל התגבר על עצמו והיה בשמחה, ולכן השתמש כאן התורה בלשון חדוה דוקא.

כי יבא אלו העם לדרוש אלקים:

יש להבין מהו כונת "לדרוש אלקים" הלא כבר כ' והודעתו להם את חוקי אלקים ואת תורותיו, וכתב הרמב"ן: כי לדברים רבים באים לפני להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם כי זה יקרא דרישת אלקים שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפלתו, וכאן מקור נאמן לבוא אל צדיקים ואנשי מעשה שיתפללו על הדרוש, והרמב"ם מהר"י מצעלא זצ"ל אמר שמי ששומע להמנהיג המודיע חוקי אלקים ותורותיו דהיינו דברי מוסר ועבודת ה', יש לו להמוכיח כח להשפיע עליו ע"י תפילתו חסד ורחמים, וזה ביאור הפסוק כי יבא אלי העם לדרוש אלקים דהיינו לבקש ברכות וישועות כמבואר ברמב"ן, אזי והודעתו את חקי האלקים ואת תורותיו, וממילא ישפיעו, כמבואר בתמיד דף כ"ח שתוכחה מביא ברכה לעולם, כי העובר עבירה ומקבל אח"כ תוכחה ע"ז כבר נסתלק הקיטרוג על העובר עבירה, וזה מוסר השכל גדול לאלו שאינם יכולים לשמוע תוכחה, וכשמוכיחים אותם הם מתרגזים ובעוטים בהמוכיח, ואינם יודעים שהתוכחה הוא טובה גדולה להם כנ"ל.

כי יהיה להם דבר בא אלו:

יש לדייק בלשון הפסוק למה התחיל בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד והול"ל כי יהיה להם דבר באו אלי, ות"י הרמב"ם ר' דוד מקאלק זצ"ל כי בני ישראל בדור ההיא היו אנשי אמת במדרגה גבוהה, וכאשר אירע דין תורה אצל שני אנשים שלח בעל דין אחד את חברו להציע לפני משה רבינו הסענות של שני הצדדים, והיה א' סומך על נאמנותו וצדקתו של השני שיגיד כל האמת, כי אף שיש לפעמים שאלות בחו"מ אין הכונה שבשביל זה ירמה א' את השני, לכן כתיב "בא" אלי שהיה מספיק שצד א' יבוא.

ובמשך חכמה כתב לתרץ שכשבאים שני בעלי דינים לפני הבי"ד אסור להם ליקח חשבון המצב של הבעלי דינים אישית יהיה איך שיהיה, אלא צריכים להסתכל על הנידון, לזה כתיב כי יהיה להם לשני הבעלי דינים טענות ביניהם, בא אלי קאי על הנידון והשאלה ולא על בעלי דינים.

צספר זכר מים חיים בפרשת דברים הביא בשם המגיד הקדוש מזלמטטוב זצ"ל שיש להבין לכאורה למה עד יתרו לא היה מי שיכול ליתן עצה זו למשה רבינו שיקח אחרים שלא יהיה מצב של נבל תבול, אלא יש בזה יסוד גדול כי כח המנהיג הוא לפי האמונה והשתתפותו של הכלל, וכמו שמצינו בפרשה הקודם והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק, דקשה א"כ למה הניח ידו בכלל אם יש חשש וגבר עמלק, אלא הכונה אם כלל ישראל היו מסתכלין כלפי מעלה אזי היה משה יכול להרים ידו, אבל אם אין הכלל משתתפים בחלק עבודתם, אזי גם המנהיג צריך להניח ידו, וכן

כאן אם בני ישראל היו מאמינים שמשה יכול לעשות עבודתו בעצמו לא היה צורך לדיינים אחרים, וכן היה באמת עד שיתרו הגיע, אבל כיון שהתחיל לערער על כוחו של משה רבינו באמרו נבול תבול, נעשה באמת מצב של נבול תבול כי היה חסרון אמונה וממילא נעשה חסרון בכוחו של המנהיג.

והיה כל הדבר הגדול יבואו אליך וכל הדבר הקטן ישפטו הם:

ולהלן בפסוק כ' הדבר הקשה יביאון אל משה וכל הדבר הקטן ישפטו הם, שמעתי מהסלמו"ר הרמב"ם רבי יעקב מאמשינוב שליט"א שסיפר על זקנו האדמו"ר מהר"ד זצ"ל שהיה צדיק ופועל ישועות מפורסם, וגם היה מורה הוראות באמישנוב, והחסידים ביקשו ממנו שימנע מלפסוק שאלות, שאינו לפי כבוד רבי וצדיק שיפסוק שאלות פשוטות לכאורה, השיב להם הרבי גם יתרו אמר כן דהנה מבואר בסוכה דף כ"ח. דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן היות דאביי ורבא, לכן אמר למשה שהדבר הגדול דהיינו מעשה מרכבה וענינים גבוהים יביאו אל משה, והדבר הקטן דהיינו היות דאביי ורבא כגון המחליף פרה בחמור ושאלות המצויות בשוק, יביאו אל מורה הוראות, אבל מה קרה מזה, מהדבר הגדול נעשה דבר הקשה, שהיה קשה למשה להתעסק רק במעשה מרכבה, כי המנהיג צריך לדאוג בין על הגשמיות בין על הרוחניות כקטן כגדול תשמעון.

אם את הדבר הזה תעשה וגו' כל העם הזה על מקומו יבא בשלום:

הספן חיים מפרש ע"פ מה שאמרו חז"ל שהנפטר מחבירו על יאמר לך בשלום אלא לך לשלום, כי בשלום הוא השלימות שהאדם מגיע לו לאחר חייו, וידוע שמי שחייב לחבירו כסף ואינו משלם צריך לבוא עוד פעם בגילגול, וזה גורם ליסורים נוראים עבור הנשמה, אבל אם בני ישראל יקיימו הדין א"כ כולם יבואו בשלום על משכבותם ויהיה להם מנוחה שלא יצטרכו לבוא עוד פעם בעולם הזה.

ביום הזה באו מדבר סיני:

דבר פלא הוא שכל מאורע שבתורה יש תאריך זמן, אבל קבלת התורה שהוא היום הכי גדול בקיום עם ישראל, לא נכתב הזמן, ואפילו בתורה שבע"פ לא תברר הזמן המדויק אם ו' סיון או ז' סיון, להורות שהתורה הוא למעלה מן הזמן ואינו משועבד לה, ואי אפשר להאדם להיפטר ולומר עכשיו אין לי זמן ללמוד, או שלפי רוח הזמן קשה לקיים מצוה או הלכה זו, כי התורה והמצוות הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני:

ופרש"י להקיש נסיעתן מרפידיים מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידיים בתשובה, וקשה אם כבר חזרו בתשובה מה חזרו עוד בבואם למדבר סיני, ושמעתי מהגה"ק מקלוזענצבורג זצ"ל על המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות שהצדיק אחר שנתעלה אינו מחזיק טובה לנפשו אלא בודק בנפשו להתעלות יותר ויותר, ולאחר יוכ"פ יש חשבון חדש לעונות, שמה שמקודם לא היה חשוב עון חשוב אצלו עון, ולכן כיון שבאו מדבר סיני ראו שעדיין לא עשו די מספיק, ולכן חזרו עוד בתשובה.

ויהיו עם ישראל נגד ה' ה':

ופרש"י כאיש אחד בלב אחד, כי המחלוקת בא ע"י מידות גרועות של נאווה וקנאה אבל מי שרואה ומרגיש גדלות הבורא שוב אינו חושב על ענינים קטנים כאלו, ומרגש עצמו כעפר לכל.

והייתם לוי סגולה מכל העמים:

לע"נ

הרה"ח ר' דוד אליהו בן הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד זצ"ל

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין בייטש בן הרה"ח ר' ישראל חזנביים זצ"ל

הרה"ק הר"ר 707 מלעלוז ז"ל היה אומר בכל סגול בדרך שאתה מהפכו עדיין בצורתו הוא עומד כמו כן בני ישראל בכל מצב שהם נמצאים הם חביבים לפני המקום כי נצח ישראל לא ישקר, וזה נותן להם חיזוק להתחיל תמיד מחדש, ואפילו אם אדם נופל ממדרגתו צריך לומר תמיד שיש להתחיל מחדש כי עדיין חביבות המקום עליו ולא ידח ממנו נידח.

ויתיצבו בתחית החר:

מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, בדרך רמז יש לומר דידוע הדיצר הרע דומה להר כמבואר בסוכה דף נ"ב. והנה התורה הקדושה הוא שמירה כנגד היצר הרע, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, ובלי התורה אי אפשר להיות תחת השפעת היצר טוב, ובפרט כלל ישראל העיזן שבאומות צריכים התורה לקיימם, וזה מה שאמר אם אין אתם מקבלים התורה אזי ההר דהיינו היצה"ר יפול עליכם ושם תהא קבורתכם, שבלי התורה נעשין כולו מושפע מהיצה"ר.

והגבלת את העם סב"ב:

כתב צספר כלי חמדה שענין מצות הגבלה הוא, דהקב"ה הלך לכל האומות לבקש מהם שיקבלו את התורה וכל אומה היה להם מצוה אחת שלא היו יכולין להתגבר על נסיונם ולכן לא קיבלו את התורה, כגון לא תרצח אצל בני עשיו לא תנאף אצל בני ישמעאל וכדומה, ואף ששאר מצות היו מוכנים לקבל, אבל התורה צריך להיות בבחינת מסירת נפש ולשבר את המידות רעות, שעל זה באנו לזה העולם, והנה אצל בני ישראל היה צריך להיות ג"כ ענין א' שזה נגד טבעם ולא יוכלו לקבלו רק במס"נ ושבירת המידות, ומהו זה מצות הגבלה כי טבע יהודי הוא שרוצה לדעת הכל ולהבין הכל מדוע ולמה ומה זה וכדומה, והקב"ה נתן להם מצות הגבלה שזה נגד טבעם שיתגבר על הגרניות שלהן ויקבלו באמונה שלימה בבחינת תמים תהיה עם ה' אלקיך.

אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל:

ופרש"י לא פחות ולא יותר, ולכאורה איזה הו"א יש שמשא ידבר דברים שלא אמרו לו לדבר, ופי' גדולי המוסר שהאדם צריך להכיר את מקומו שלא יעלה במדרגות שאינם שייכים לו והוא בעצמו עדיין לא התעלה, ופשוטי העם לא ירסו לעלות אל ה' כשעדיין אינם ראויים לכך, עי' חולין דף ק"ה אמר מר עוקבא אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא, דאילו אבא כי הוה אכיל בישראל לא הוה אכיל גבינה עד מחר ואילו אנא בהא סעודתא הוא דלא אילנא לסעודתא אחרינא אכילנא, ולכאורה למה לא המתין מר עוקבא כאביו, אלא שהרגיש בעצמו שאינו במדרגה לקבל עליו גדדים וסייגים, מכל מקום אמר לשון כחלא גבי חמרא, שדרך היין קודם שנעשה חמרא נעשה חלא, דהיינו על הדרך להיות יין, שהיה משתוקק להיות במדרגה זו, אבל כל זמן שלא הרגיש ראוי לכך לא נהג כן.

מובא בספרים שבעשרת הדברות יש תרי"ג אותיות עד "אשר לרעך" ושבע אותיות הללו הם כנגד השבע מצות דרבנן, ורמז לזה, א' - אור [חנוכה], ש' - שמחת פורים, ר' - רינה [קריאת ההלל], ל' - לברך ברכות המצוות וברכות הנהנין, ר' - רחיצה [נטילת ידים], ע' - עירובין, כ' - כבוד שבת [ובכלל זה הדלקת הנרות].

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר:

כתב הרא"ש בפסוק זו יש ז' תיבות וכ"ח אותיות, וכן בפסוק א' של בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, וכן כשעונים בקדיש אמרן יהא שמיה רבה מברך לעלם לעלמי עלמיא, רמז למה

שאמרו חז"ל והובא בשו"ע שכל העונה אמן בכל כוחו [רמז לכ"ח אותיות] נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית [הז' תיבות רמז לז' ימי הבנין] והמתקיים ע"י קיום התורה הקדושה. וע"ע בעל הטורים ריש בראשית] ובמגלה עמוקות אופן ק"ע כ"ח פעמים מן בתורה כ"ח פעמים מן בתורה, מקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול ד"א שהפרנסה מזומן לו, ועי' בני יששכר על ר"ח כ"ח עתים קבעת עתים לתורה שיש כח לעשות עתים מרע לטוב כי איסתכל באורייתא וברא עלמא, קול ה' בכח כח מעשיו הגיד לעמו ברוך הנותן ליעף כח.

וישמעו יתרו ונזי את כל אשר עשה אלקים למשה ולאשראל כי הוציא ה' את ישראל מצרים:

וצפ"ש"י כתב מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וקשה להבין דברי רש"י הלא בתורה מבואר בפירוש שבא מחמת ששמע יציאת מצרים, וכאן פרש"י שני טעמים חדשים, וכתב המפרשים שברש"י מדויק הלשון מה שמועה שמע "ובא" דבדאי שמע הרבה דברים אודות יציאת מצרים שהתעורר בלבו חשק להתגייר, אבל למה בא, ולזה הוסיף רש"י קריעת י"ס ומלחמת עמלק, כי באמת חשש יתרו שמא יבוא ולא יקבלו אותו כגר כי היה כהן מדין ועבד כל כך ע"ז ולא יאמינו שכונתו לשם שמים, אמנם להלך כתב למשה ולישראל ופרש"י שקול משה כנגד כל ישראל, והנה ביציאת מצרים היה אהרן ג"כ שותף בהנס של היציאה שהוא היה מתרה לפרעה כמו שמשא היה עושה, אבל בקריעת י"ס ובמלחמת עמלק היה משה לבדו שליח ה' ובזה נעשה שקול כנגד כל ישראל, וא"כ הבין יתרו שכדאי לבוא שבדאי משה יכריע לטובתו ויקבל אותו כגר צדק, אבל מיציאת מצרים בעצמו עדיין חשש לבוא אף שנתעורר עי"ז כי חשב שגם אהרן מנהיג ואין הדיעה למשה לבד.

וכל העם רואים את הקולות:

חז"ל אמרו שהכל נתרפאו, באמת ב"ס ג"כ כ' וירא ויאמרו ולא אמרו חז"ל שם שנתרפאו, ושמעתי צסס הגר"ח שמואלצ'י ז"ל על מאמחו"ל ראתה שפחה על הים, דעדיין נקראת שפחה ולא נעשית נביאה, כי לפעמים מראין דברים נשגבים אבל אם לא מכינים עצמן אזי אין מבינים בכלל ואינו עושה רושם בכלל, ולכן נשארה שפחה, ולכן ב"ס אף שכולם ראו וכולם אמרו שירה, אבל לא הכינו עצמן לזה והיה איתערותא דלעילא בלבד, ולכן לא נשאר אצלם, אבל בקבלת תורה לאחר ספירת מ"ט יום, ואמרו נעשה ונשמע, והכינו עצמן לזה, לכן נשאר הרושם וכולם נתרפאו.

וכן מצינו לענין שבת, זכור את יום השבת לקדשו אף דמצינו ששבת הקב"ה מקדשו, אפי"כ במנוחתו לא ישכנו ערלים מי שיש לו ערלת לב אף שנכנס אל הקודש פנימה, אינו עושה רושם אצלו כלל, ורק לעמך ישראל נתתו "באהבה" כשיש אהבת המקום אזי השבת עושה רושם.

אנכי הי"א אשר הוצאתיך:

מא"מ הוא עיקר האמונה ומבית עבדים הוא האמונה שאנחנו עבדים להשי"ת במעריב אומרים ואמונה כל זאת וקים עלינו כי הוא הי"א ואין זולתו ואנחנו ישראל עמו, יש עיקר אמונה להאמין שאנחנו בני ישראל, מהו ישראל ברש"י איתא ואתם תהיו לי ממלכת כהנים לשון שרות, לא על אחרים כי סמ"צ"ס סוף מלכים כ' לא נתאוו החכמים לימות המשיח להיות מושלים בעולם, אלא להיות מושל על עצמו, כי שרית וכו', הד"ח אמר שכשהתחיל ללמוד מוסר חשב שישלוט בעולם אח"כ ראה שישלוט לכה"פ כל עירו אח"כ על בני ביתו ולבסוף הלואי על עצמו, עיקר תכלית ישראל לשעבד רמ"א אבריו להיות עבד להשי"ת. [הוספתי ענין אנכי לשון מצרי וכו'].

לע"נ

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין בנינוש חזנונים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהזמין ביסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק פ' שמיני לסדר 'בקרובי אקדש' - בו ניסן תשע"ז

